

Použitá literatura:

- DRAPELA, V. *Přehled teorií osobnosti*. 2. vyd. Praha : Portál, 2008.
- KRATOCHVÍL, S. *Skupinová psychoterapie v praxi*. Praha : Galén, 2001.
- MONTGOMERY, D. *Cesta k osobní zralosti*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- YALOM, I. *Teorie a praxe skupinové psychoterapie*. 5. vyd. Praha : Portál, 2007.

Poznámky:

- 1 MONTGOMERY, D. *Cesta k osobní zralosti*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- 2 Např. Harry Stack SULLIVAN. Více viz DRAPELA, V. *Přehled teorií osobnosti*. 2. vyd. Praha : Portál, 2008.
- 3 YALOM, I. *Teorie a praxe skupinové psychoterapie*. 5. vyd. Praha : Portál, 2007.
- 4 KRATOCHVÍL, S. *Skupinová psychoterapie v praxi*. Praha : Galén, 2001.
- 5 YALOM, I. *Teorie a praxe skupinové psychoterapie*. 5. vyd. Praha : Portál, 2007.

The way towards self-knowledge and self-acceptance

Summary: Relationships are the main characteristic of the human person. Deep, intense, positive, and reciprocal relationships are crucial for people, even necessary. It follows that it is very important for a man to consider his relationship with others. People around us can help us to recognize our „blindness“. Man can acquire better self-knowledge when he feels safe. Accepting ourselves depends on how we have experienced acceptance from people around us. Meetings led by catechists can be opportunities for self-knowledge and self-acceptance, if we manage to create a „safe environment“ where there is enough trust, warmth, understanding, support, encouragement and perception. The depth dialogue with God is the main source of self-acceptance. A catechist can help this dialogue by his attitude: by being open-hearted, honest, sincere, and relaxed, acting without prejudice, and by responsible and not intervenor acting at the same time.

POSTNÍ DOBA – CESTA K VELIKONOCŮM

Jan Šlégr

Následující pojednání o postním období je zaměřené jak do historie, tak do současnosti. Pohled do minulosti na jedné straně objasní, odkdy postní doba trvá čtyřicet dní a odkdy začíná Popeleční středou. Na straně druhé ukáže, že je typické pro postní období usmiřování kajících společně s dovršováním přípravy katechumenů. Na závěr si krátce ukážeme, že tyto charakteristické rysy jsou přítomné i v současném lekcionáři.

SL.LIC. JAN ŠLÉGR

Vystudoval liturgiku na Papežském liturgickém institutu v Římě. Působí jako kaplan u katedrály Svatého Ducha v Hradci Králové.

Postní praxe

Hovořit o postním období má smysl jedi- ně v souvislosti s velikonoční vigílií, které od nepaměti předcházely alespoň jeden den přísného postu. Toto noční bdění (čtení z Písma, zpívání žalmů, modlitby, homilie) vrcholilo slavením eucharistie a bylo považováno za tak samozřejmé a zásadní, že Tertulián si klade otázku, jestli křesťanka, která se vdává za nepokřtěného, dostane od něj dovolení, aby se mohla zúčastnit velikonočního slavení (*Ad uxorem* II, 4).

Vidíme, že přísný půst před Velikonocemi má v praxi křesťanů své místo od nejstarších dob. Na přelomu třetího a čtvrtého století byl v Egyptě známý čtyřicetidenní půst, jehož původním smyslem pravdě- podobně nebyla příprava na Velikonoce, ale slavení Ježíšova postu na poušti, který konal po svém křtu. Nicméně vel- mi záhy se stal vhodnou přípravou na slavení Kristovy smrti a vzkříšení *bez starého kvasu* (srov. 1 Kor 5,8). V samém Římě se čtyřicetidenní postní období (latinský název *quadragesima* souvisí právě s číslem čtyřicet) objevuje v druhé polovině čtv- rtého století; začínalo v neděli a končilo začátkem posvátného

tridua, kterému dnes říkáme velikonoční triduum, tedy na Ze- lený čtvrtek. Protože neděle nikdy nebyla pro křesťany post- ním dnem a objevila se snaha postit se doopravdy čtyřicet dní, došlo v šestém století k posunutí začátku postního období na Popeleční středu (dodnes papež přichází v tento den na boho- službu do baziliky sv. Sabiny na Aventinu).

Popeleční středa a její symboly

Popeleční středa je pojem známý i nepokřtěným lidem a my si nedokážeme představit začátek postního období bez žeh- nání popela. Sypat si na hlavu popel na znamení pokání je gesto, které nacházíme jak ve Starém zákoně (např. Joz 7,6; Job 2,12), tak v křesťanské praxi prvních staletí. Zprvu ho křesťané používali jen soukromě, později jím byli označováni ti, kdo konali veřejné pokání. Do liturgie církve se používání popela dostalo v 10. století v Porýní, když duchovní smysl an- tifony zpívané na Popeleční středu *Immutemur habitu in cine- re et cilicio* tamní křesťané považovali za vhodné doprovodit i vnějším gestem.

Podívejme se krátce na texty, které jsou spojené s udílením popelce na začátku postní doby. Celý obřad má své místo po homílii a sestává se z úvodní výzvy, jedné žehnací modlitby a označení popelem. Kněz nejprve připomene, že popelem budeme označeni jako hříšníci, kteří chtějí konat pokání a pro- sí Boha Otce o smilování. Po krátké tiché modlitbě kněz vy- bírá jednu ze dvou žehnacích modliteb, které doplňují úvodní

výzvu o velikonoční rozměr ať už zmínkou o *slavení Velikonoc s čistým srdcem ve spojení s Kristem* anebo *vírou ve vzkříšení k novému životu na základě Kristova vzkříšení*. Je v nich také patrný důraz na charakter postního období jako času pokání a obrácení. Stejný akcent nacházíme i ve slovech, která doprovázejí označování popelem jednotlivých věřících. Jedná se především o větu *čiňte pokání a věřte evangeliu* (Mk 1,15), která se v této souvislosti objevuje v současném misále poprvé a dokonce je uvedena i před textem, který dříve výlučně doprovázel toto gesto: *pamatuj, že jsi prach a v prach se navrátíš* (Gn 3,19). Je pravda, že starozákonní verš vhodněji doprovází udílení popelce, zatímco evangelijní věta klade větší důraz na pozitivní aspekt postní doby.

Důraz na pokání a obrácení bychom našli i v dalších textech Popeleční středy, jako jsou např. antifony. Ta vstupní je vzata z knihy Moudrosti 11,23s: *Slitováváš se nade všemi, Bože, a nemáš v nenávisti nic z toho, co jsi stvořil; nechceš nás trestat za naše hříchy, protože chceš, abychom se obrátili, a odpouštíš nám, neboť jsi náš Pán a Bůh*.

Zelený čtvrtek – dovršení období pokání

Nemůžeme se nyní obšírněji věnovat kající praxi církve v prvních staletích, ale pro pochopení významu Zeleného čtvrtku stačí připomenout, že tehdy existoval „stav penitentů“, tedy křesťanů, kteří po spáchání určitých hříchů přicházeli před biskupa, vyznávali své hříchy a on jim ukládal pokání; rozhřešení ale dostali až po té, co vykonali pokání. Tito penitenti mimo jiné nemohli přistupovat ke stolu Páně a prosili o modlitbu ty, kdo přicházeli na bohoslužbu. Svátý Jeroným († 419) nám dosvědčuje, že právě na Zelený čtvrtek se konala bohoslužba, při níž papež přijímal penitenty po vykonaném pokání, aby se nad nimi pomodlil a oni se mohli opět plně účastnit života církve. V Gelasiánském sakramentáři ze sedmého století nacházíme při této příležitosti texty o slzách pokání, které podobně jako vody křtu omývají od hříchů (*lavant aquae, lavant lacrimae*).

Doba postní a katechumenát

Gelasiánský sakramentář obsahuje mimo jiné také texty související s přípravou katechumenů na přijetí iniciačních svátostí. Právě postní doba, poté, co katechumenát získal ve čtvrtém století ustálenou podobu, se stala vhodným časem k završení přípravy katechumenů. Současná obnovená praxe katechumenátu se v mnohém inspirovala právě zkušenostmi z tohoto období (např. skrutinia, předávání vyznání víry a modlitby Páně).

Současné uspořádání lekcionáře pro mešní liturgii doby postní má také na zřeteli závěrečnou fázi přípravy katechumenů, neboť nejdůležitější perikopy pro křesťní katechezi neomezují pouze na roční cyklus A, ale dává možnost jejich použití i v jiných letech. Jedná se o třetí až pátou neděli postní, při kterých se konají skrutinia, ve kterých se Kristus dává poznat jako pramen vody živé (rozhovor se samařskou ženou), jako světlo světa (uzdravení slepého od narození) a jako vzkříšení a život (vzkříšení Lazara).

Fastenzeit – der Weg zu Ostern

Abstrakt: Der Sinn der Fastenzeitperiode ist eng mit der Ostervigilie verbunden, der von jeher mindestens ein Tag des strengen Fastens im Rang vorging. Der Artikel kehrt zurück zur Entwicklung vom Verstehen des Charakters der Fastenzeitperiode. Für unsere gegenwärtige Praxis in der Katechese gibt er diese Tage hervor als Vorbereitungszeit der Katechumenen auf das Christwerden und aller anderen Gläubigen auf die Erneuerung der Taufverpflichtungen. Er erinnert uns an die Botschaft der liturgischen Texte der Fastenzeit, die zur Bekehrung zur Liebe führen soll.

Boží milosrdenství a výzva k obrácení

Dalším důležitým rysem postního lekcionáře je ukázání Božího milosrdenství spojené s výzvou k obrácení. Tento rozměr vystupuje do popředí o nedělich ročního cyklu C. Texty určené pro cyklus B naproti tomu kladou důraz na ohlašování budoucího Kristova oslavení skrze kříž a zmrtvýchvstání. Pro úplnost dodejme, že evangelia prvních dvou nedělí jsou vzata ze synoptiků a pojednávají o pokušení a proměnění Páně.

Podíváme-li se ještě krátce na starozákonní čtení prvních pěti postních nedělí, najdeme v nich důležité etapy, které lidstvo vykonalo na cestě ke Kristovým Velikonocům. Nejprve se setkáváme s Bohem, který uzavírá smlouvu s lidmi (pád prvních lidí, smlouva s Noem, vyznání víry vyvoleného lidu); druhá neděle je věnována Abrahámovi (povolání Abráma, obětování Izáka, smlouva Boha s Abrahámem), třetí Mojžíšovi (vyvedení vody ze skály, přijetí Zákona, zjevení Božího jména), čtvrtá Božím lidu žijícímu ve Svaté zemi (pomazání Davida na krále, babylonské vyhnanství a návrat z něho, Velikonoce na jeriškých planinách), pátá prorokům (Ezechiel, Jeremiáš, Izaiáš).

Obrácení motivované blízkostí Božího království a vírou v evangelium je něčím zásadním pro život křesťana. Máme během roku několik příležitostí, kdy nás liturgie vybízí, abychom se celým srdcem obrátili k Bohu. Patří mezi ně především postní období a svátost smíření, která vnímá obrácení jako samozřejmou věc, když v *Obřadech pokání* poté, co se kněz rozloučil s kajícníkem, čteme: „Kajícník však pokračuje dál ve svém obrácení a vyjadřuje ho životem obnoveným podle Kristova evangelia a stále více naplňovaným Boží láskou, neboť »láska přikrývá všechny hříchy« (1 Petr 4,8)“ (*Obřady pokání* č. 20, s. 13). Vidíme, že obrácení a láska patří neodmyslitelně k sobě. Velmi krásně vyjadřuje tuto skutečnost také jedna modlitba, která v hispánské liturgii doprovází pozdravení pokoje a ve které se prosí, aby ti, kdo žijí v souladu, vytrvali, a ti, kdo jsou nesvorní, aby se obrátili k lásce.

Postní doba je tedy pro penitenty obdobím přípravy na usmíření, pro katechumeny časem přípravy na slavení iniciačních svátostí křtu, biřmování a eucharistie a pro všechny křesťany časem k postu, almužně a modlitbě. Tak každý, kdo uvěřil v Boží lásku a dal se pokřtít nebo se k tomuto kroku chystá, může v postní době nově zakusit její proměňující moc a s větší radostí obnovit křesťní vyznání při velikonoční vigilii.

Prameny:

Jako hlavní pramen byl použit čtvrtý díl francouzského manuálu liturgiky v italském překladu: DALMAIS, I. H. – JOUNEL, P. – MARTIMORT, A. G. (eds.) *La Chiesa in preghiera. Introduzione alla Liturgia 4: La liturgia e il tempo*. Brescia, 2002.